

styli ²² locus

Publicació d'Iniciativa Cultural de la Franja: una eina d'intercanvi literari

Cantautors franjolins

Els denominats primers cantautors en la nostra llengua apareixen amb la Nova Cançó Catalana, en la dècada dels seixanta del segle passat. Els Setze Jutges és el col·lectiu que inicia este moviment musical en què s'incorporaran cantautors que, posteriorment, assoliran una trajectòria artística molt destacada i que, una part d'ells, encara estan en actiu: Quico Pi de la Serra, Guillermina Motta, Joan Manel Serrat, Maria del Mar Bonet, Lluís Llach... Vinculat a este moviment reivindicatiu catalanista apareixerà el franjolí Àngel Villalba (Favara, 1945), a finals dels seixanta, que compartirà escenari amb Quico Pi de la Serra, el valencià Ovidi Montllor, Marina Rossell o l'uruguaià Quintín Cabrer. És l'època del final del franquisme, de la censura, de la reivindicació política, social i cultural, de la cançó transmissora de la lluita obrera i del compromís. Àngel Villalba ha enregistrat dos àlbums recopilatoris del seu estens repertori musical: *Àngel Villalba. 30 anys de cançons* (2002) i *Olivera d'Aragó* (2012). D'este cantautor, recentment, hem publicat un volum on recopilem la seua obra *Àngel Villalba. Cançons i poemes* (2019).

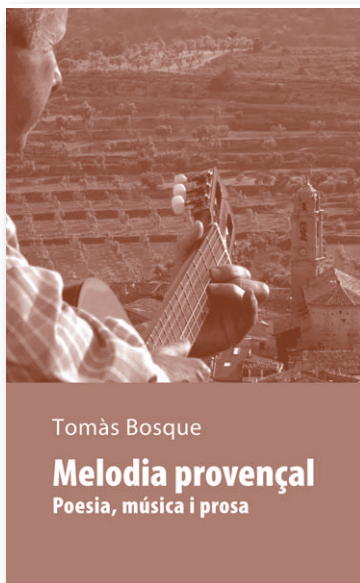
A l'Aragó també sorgeix, una dècada més tard, la Nueva Canción Aragonesa. El 1973 José Juan Chicón, de Radio Zaragoza, organitza el Primer Encuentro de la Música Popular Aragonesa on comparteixen escenari, per primera vegada junts, Tomàs Bosque (la Codonyera, 1958), La Bullonera, Joaquín Carbonell, José Antonio Labordeta i el grup Renaxer, l'actuació que va tindre gran ressò, significà la consolidació del nou moviment

musical aragonès, on s'interpreten temes amb les tres llengües del territori: castellà, català i aragonès. Enguany s'ha publicat un llibre disc en homenatge a este històric concert. Bosque enregistrarà *Cuando los tiempos vienen mejores* (1977) i *Tomàs Bosque* (1978) en el seu primer treball enregistrarà dos cançons en català: 'A golps creixem' i 'Hauríem'. Del de la Codonyera s'ha publicat *Melodia provençal. Poesia, música i prosa* (2010).

Anton Abad (Saidí, 1958) començarà a cantar en públic el 1975 i, durant el Segon Congrés Internacional de Llengua Catalana (1986), amb el favarol Àngel Villalba i el rapsode calaceità Antoni Bengochea recorran tota la Franja amb recitals a les principals viles, per donar a conèixer la seua llengua catalana i la seua producció literària, artística i musical. Anton Abad, posteriorment, va enregistrar cinc treballs musicals: *Avui és un dia com un*

altre (1989), *Lo ball de la polseguera* (1991), *Cap problema* (1995), *A la corda fluixa* (2003) i *Llesques* (2009). La crítica social, l'element emotiu, l'humor i la ironia, la nostàlgia i la cançó popular són característiques que apareixen en els temes d'Abad.

En la dècada dels vuitanta Los Maellans, José M. Puyol (Maella, 1950) i Miguel Estaña (Maella, 1954), també interpretaven temes en la nostra llengua. El Duo Recapte, format per Antoni Bengochea (Calaceit, 1958) com a rapsode i Màrio Sasot (Saidí, 1951) a la bandúrria, fan el seu primer recital el 1993 amb lletres de poetes franjolins com Desideri Lombarte, Hèctor B. Moret, Marià López Lacasa o Teresa Jassà. Han recorregut tota la

Tomàs Bosque
Melodia provençal
Poesia, música i prosa

Iniciativa Cultural de la Franja

Publicació d'Iniciativa Cultural de la Franja

Direcció:

Ramon Mur
Artur Quintana

Consell de redacció:

Pep Espluga
Loli Gimeno
Merxe Llop
Carme Messeguer
Esteve Betrià
Màrio Sasot

Disseny:

Esteve Betrià
Ricard Solana

Redacció

C/ Major 4
44610 CALACEIT
tempsdefranja@gmail.com

Impressió i producció

Terès & Antolín s.c.
info@teresantolin.com

Dipòsit legal: TE-57/2009

INSTITUT RAMON MUNTANER
Fundació privada dels Centres d'Estudis de Puria Catalana

Franja valorant i promocionant la nostra llengua a través de la poesia. Precisament un dels components del Duo Recapte, Mário Sasot, el 1995 obtingué el premi Guillem Nicolau amb el seu treball *Joglars de frontera. La cançó d'autor a l'Aragó catalanòfon*. El fragatí Àngel Soro va iniciar-se en el món musical el 1999 i, actualment, ha enregistrat dos treballs *L'Efecte Espiral* (2002) i *Homenatge 1,0* (2014). Entre el Matarranya i la Terra Alta tenim Temps al temps, Josep Guardia i Jordi Cortés, duet format el 2003 i que ha enregistrat *Ratets* (2008) amb temes propis i d'altres poetes franjolins. Al Cam-

pell —la Llitera— el cantautor i poeta local Rafael Casas Ros, va presentar el 2012 *Les meues cançons*, poemari recopilatori de la seua activitat literària i artística.

En la cançó d'autor a la Franja cal destacar el llegat poètic de Desideri Lombarte que molts intèrprets han recreat musicalment: Àngel Villalba, Anton Abad, el Duo Recapte, Temps al temps, Fernando Mallén, Montse Castellà, Túrnez&Sesé, Miquel Blanc, Marc Arrufat i Jean Pierre&Mallen.

Carles Sancho

La resposta del poble

Podem anomenar-ho resposta. També podríem dir-ne revenja, o fins i tot bretolades. Diguem-li com vulguem, però el cas és que la gent, quan se sent agredida, si pot, respon. I més encara la gent jove, que té la sang més calenta. En un cas com el nostre, potser no ho gosarà fer a la llum del dia, perquè, quan aquell que cal castigar és una autoritat —siga civil o religiosa—, el temor de ser descobert i conduït davant dels jutges és gran. Ho farà, doncs, i al lloc quasi sempre es va fer, amb la màxima cautela i amb la protecció de la fosca de la nit. No pas mentre el capellà practicava les seves lectures —déu nos en guard!—, que en aquell moment hauria tingut les antenes posades i totes les forces sobrenaturals al seu favor: la contrarèplica hauria pogut ser fulminant i terrible. Així, doncs, els joves esperaven sempre el dia i l'hora més adients, ben entrada la nit, quan tothom feia estona que era al llit, fins i tot els afeccionats a les lectures nocturnes. Devien ser un grup de deu o dotze xicots els qui ho duïen a cap.

I diverses vegades que ho van fer! Si més no, en la memòria popular ha quedat constància de les accions punitives que ara contarem.

Una vegada, quan mossèn Fèlix es llevà, en obrir la porta com estava avesat a fer cada matí, notà que li costava més que de costum treure la barra de darrere la porta. Hagué de forçar bastant cap enfora per aconseguir-ho; i quan ho va haver fet, sense haver d'esperar el petit esforç habitual per a fer recular els dos batents, aquests se li van abalançar i va haver de fer un moviment ràpid enrere perquè no el fessin caure o li donessin un cop. La porta, tota sola, es va obrir de bat a bat amb violència mentre una cosa voluminosa i pesant, espantosa per inesperada, li hauria caigut al damunt si no hagués fet aquell salt ràpid enrere. L'esglai li va fer fer un crit.

Però de seguida va recuperar la serenitat.

En sentir el crit, la majordona hi acudí immediatament, però en comptes d'apaivagar-lo, semblava com si encara el volgués excitar més amb els seus esgarips:

—Què passa, mossèn? Que s'ha fet mal? —preguntà, cridant desafortadament mentre baixava a corre-cuita l'escala.

I, en veure l'escena, no pogué estar-se de sospirar, i:

—Valga'm Déu, què é tot açò?!

—digué entre espantada i estranyada. I prosseguí, després d'uns segons de silenci, ara ja tota enfurismada, amb un reuïtzell d'improperis:

—Què s'han cregut, eixes pocaverkonyes!, desgenerats, més que desgenerats! Açò no ti perdó de Déu!, maleït-siga..., ail, perdó, Sinyor... Però sí que s'ho mereixerien...

El capellà, ara ja calmat del tot, es mirava, silencios i pensatiu, aquell embalum que li havia caigut als peus. Tan llarg i ample com era, estirat a terra, hi havia el cos d'un somer mort. Algú —no podia ser una sola persona, perquè, per a fer allò calia ser un grapat de persones, quatre o més brètols— algú l'havia estintolat a la porta, dret, perquè... perquè passés el que havia passat. L'ensurt ja s'havia esvaït, però el mal regust de boca continuava: què volia dir tot allò? Què volia dir aquell animal mort, estès a terra al lllindar de l'abadia?

Unes hores després, quan tot el poble n'anava ple, i que, amb l'ajuda d'uns veïns, ja s'havia enretirat aquella ròssa de l'entrada, van trucar a la porta. Era l'amo del somer que venia a disculpar-se, torbat i compungit:

—...que sí, que sí; que aquell animal era el seu, i açò no ho podia ni ho voleva negar, no, no..., no ho voleva pas; que s'era mort despús-ahir i tot just este maítí l'era de dur al barranc i que la guineu, els moixons carronyaires i toda mena de gusarapes ne fessen lo que volguessen. Però que en llevar-se i anar a l'estable, ja no l'era trobat. Algú, se'l n'era dut pa

podre fer aquella canallada; que li sabia molt greu i se'n disculpava, pero que ell no en sabia res de tot allò, que no, que no en sabia res.

El mossèn se'l mirava, silenciós encara, entre inquisitiu i compassiu:

—No patisques, Tomàs, que ja ho sé que tu no has estat, que

tu no podeves fer una cosa així. Mai del món no m'haria pogut imaginar, de tu, una cosa coma esta. Vés-te'n tranquil, en nom de Déu, i que Ell t'acompanye!

Jordi Moners i Sinyol

De Entre la llegenda i la història. Contes de la Ribagorça

Aguanta

*Esther Puyo Monserrat**

Saps que ja no pots més,
ja no hi han forces
i mires com los altres segueixen lo seu camí
i tu te pares.

Prou,
hasta aquí hai arribat.

I quan lo món s'allunye cap amunt amunt,
tu t'afones cap avall avall,
molt a dins,
hasta la panxa de la foscor més gran.
I saps que ja tot s'acabe.

Ja tot s'ha acabat.

Adéu estimats,
que tos vaigue millor que a mi.
Les forces ja m'han dixat.
Adéu.

I cansada com estàs,
abatuda,
derrotada
per la vida,
veus que lo teu pit encara segueix respirant.

I un fil d'aire
t'aixeque com lleugera ploma,
i tu, ànima en pena,
menuda,
insignificant,
t'alces d'en terra
i vullgues o no vullgues
reemprens la senda,
i és que te toque seguir caminant.

Persones refugi

Raquel Llop Labaila

Vaig sobreviure.

Després d'uns segons sense aire, mentre queia al no-res,
mentre tot es diluïa, vaig veure una llum. Una mà que
m'agafava, que em treia de tot això que només estava al
meu cap.

Quan vaig convertir la meva ment en presó, el meu cos en
caverna, i tot era fosc. Quan els meus braços m'abraçaven,
m'asfixiaven, m'allunyaven del meu entorn.

A vegades els nostres ossos esdevenen barrots d'una gàbia
de la qual no podem fugir.

Per sort, apareixen les persones refugi, que ens
acompanyen en l'oblit, ens fan amena l'espera. Abracen les
nostres pors i fiquen l'esperança per bandera.

Les persones refugi fan de les coves, raconets de pau, llocs
dels quals mai més volem fugir.

I ens acaricien les temors, fan que l'espessa boira de
pensaments que ens ofega vagi disminuint, esdevingui
pluja que cura i ens fa fortes les arrels. Un dia germinarem
i obrirem flor, en altres dies de pluja.

Tenim moltes persones refugi al nostre voltant, estan
amagades en els seus vestits de persones normals, però
sempre apareixen si caiem, si ens perdem en mig de la nit.
A vegades són persones que ja no hi són, però que per
sempre restaran en la nostra memòria, cosint les ferides
que van deixar al marxar.

Ara jo he sanat, i potser m'he transformat en persona
refugi d'algú. Gràcies a la que em va fer sortir de l'oblit,
tot això és per tu.

*Quina sort compartir-te, coincidir en aquest món de moments
efimers.*

*Quina sort observar-te, mirar-te cada dia, veure com et fas cada dia
millor.*

*Quina sort abraçar-te, fer de la pena un petó, espantar els malsons a
cop de somriures.*

*Quina sort en la lluita, que facis la batalla més fàcil perquè camines
al meu costat.*

*Quina sort. Tant de respecte, tanta humanitat, tanta, tantíssima,
voluntat.*

*Estem, en aquesta vida, de pas, i he tingut la sort, la grandíssima
sort, de poder compartir-te amb el món.*

* Esther Puyo Monserrat és de Queretes i viu a Beseit. És llicenciada en Filologia Espanyola, encara que no s'hi dedique de manera professional. En la creació literària fa ús de la llengua castellana o de la catalana indistintament i l'interessa tant la narrativa com la poesia. Ha publicat la novel·la en castellà *Un tiempo, un café*, però també és autora de diversos relats curts i d'alguns poemaris inèdits.

De dos a l'infinit*Mar Puchol Foz*

Delicada informació
que tu dixes en mi.

Recipient d'amor que sóc
i tu la font per a mi.

Dels dos en fem un,
i de u dos, quatre, vuit...
i així se'n fa el seu infinit.

La forma incompleta s'arrela,
criada i viu ja, ací dins.

De la meua hormona i sang
el recipient es fa niu.

I de l'infinit a Ella*Mar Puchol Foz*

I te fas tu d'un cigronet,
en el temps i en el caliu.

Mescla i diàleg
de nova pell i teixits...
Manoll d'ossos, òrgans, cabells, ungles...
Mans i peus... dits
Boca, orelles, nas, ulls... Sentits.

Tel, bossa.
Primer vas ser peixera,
més tard vas ser bressol.
Llançols de blanc cotó.
El meu cos llana de matalap,
i la meua pell bon cubrillit.

Melic.
Conducte d'aliments...
filtrats de dolces taronges.
La forta corda que te lliga en mi.

I el meu melic.
Forat, finestra que pareix vullgues obrir.

Un dia te manifestes mentres llig,
com tocant la porta
però tan subtil...

Més avant me mous dormint
i me peses tant...
en la calor de l'estiu.

Temps.
Dies i llunes.
Te perfiles tota,
tendra i perfecta.
I esperant el teu primer plor,
el teu cor ja estic sentint.

Entre tellats rogencs*Albert Pelay**

Entre tellats rogencs
que veuen
engrinetes fent vol,
viuen eixos que al temps
li resen:
no s'alcen si plou.

Dels canals van brotar
els castells,
de les serres els camps;
forasters van trobar
carros vells
i històries de sants.

Entre estes contrades
amargues
on els hiverns gelen,
les denses boirades
amaguen
memòries de guerres.

Les campanes toquen
les hores
quan ja ha eixit el sol;
a missa, les dones
sol ploreu
perfums fets de dol.

* Albert Pelay Longan (Lleida, 10.01.1997) és graduat en Administració i Direcció d'Empreses a la UPF i està fent un màster en màrketing digital. Fill i nét de saidinencs, té una gran afició a la literatura i a escriure poemes. Molts d'ells estan inspirats en les converses que manté amb el seu iaio matern, que per a ell és "la memòria viva del poble i de la seua família".

20 del XX*Hèctor B. Moret*

1. $E = mc^2$
2. April is the cruellest month
3. вся власть советам!
4. Ceci n'est pas une pipe
5. 長征 / 长征
6. No pasarán!
7. Ein Volk, ein Reich, ein Führer!
8. Blood, toil, tears and sweat
9. Avanti il popolo, alla riscossa
Stamattina mi sono alzato
10. 天皇陛下万歳
11. There is no way to peace; the peace is the way
12. La historia me absolverá
13. I Have a Dream
14. Đường mòn Hồ Chí Minh
15. L'imagination prend le pouvoir
16. That's one small step for [a] man, one giant leap for mankind
17. Lucy in the Sky with Diamonds
18. Make love not war
19. Atomkraft? Nej Tak
20. Good Girls Go to Heaven, Bad Girls Go Everywhere